

Violin

Den lilla violen

Vet du att det italienska ordet violino betyder "den lilla violen". Fiolen är det minsta instrumentet i fiolfamiljen, den familj som redan under slutet av 1500-talet vann i popularitet över viola da gamba-familjen.

Italien var fiolbyggandets centrum mellan 1500- och 1700-talen. Med början i Brescia med da Salò och Maggini, sedan från 1700-talets mitt i Cremona med familjerna Amati, Stradivari och Guarneri. Utanför Italien är den mest berömde instrumentmakaren Jacob Steiner från den lilla byn Absam i Tyrolen.

Alla Stradivari är ombyggda

Fram till 1770-talet byggdes fiolerna med kortare hals och flackare halsvinkel, men dåtidens förändrade lokaliteter och krav på tonhöjd och tonstyrka ledde till att instrumenten fick byggas om. Dels förlängdes halsen, den ansåftades och halsvinkeln justerades så ett större strängtryck gav en avsevärt större ton.

De ökade påfrestningarna ledde till motsvarande invändiga förstärkningar, där en längre basbjälke och en tjockare ljudpinne behövdes. Som du förstår är alla de gamla italienska instrumenten ombyggda efter de principer som beskrivits här ovan.

Det perfekta instrumentet

Violinen anses som näst intill det perfekta instrumentet, akustiskt sett. Trots att det kan tyckas anspråkslöst, består det ändå av drygt sjuttio delar.

Åtminstone sex separata vibrationssystem som har med tonens skapande att göra, kan nog de flesta teoretiker och praktiker inom akustiken enas om. De är:

- strängarna
- stallet
- locket
- botten
- sargen och
- luften inuti instrumentet.

Konsten är att länka ihop dessa delar till en välljudande och vacker enhet, kombinationsmöjligheterna – hur många kan det bli?

Mensur

Från latin kommer ordet mensur (mensura) som helt enkelt betyder mått. I musikaliskt språkbruk används ordet för att ange måttförhållanden eller proportioner.

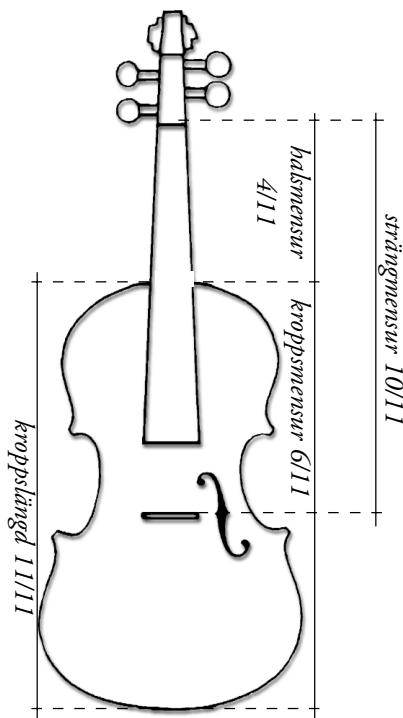

Antonio Stradivaris "Beth" daterad 1704.

Kontrollera själv – ett exempel

- mät kroppslängden: 357,5
- dividera måttet med 11 = 32,5 (a)
- multiplicera talet (a) med 4 = 130
det är halsmensuren
- multiplicera talet (a) med 6 = 195
det är kroppsmensuren

alla mått i millimeter

Rätt storlek på fiolen

Fel storlek skapar spänningar och försvårar musicerandet. Så här hittar du rätt storlek!

Placera fiolen mellan haka och nyckelben i spelläge. Är fiolen passande ska handflatan och fingrarna lätt kunna kupas runt snäckan. Kontrollera att armbågen är avslappnad och huvudet rakt. Titta både framifrån och bakifrån.

En korrekt mensur på ett stråkinstrument gör att du obehindrat kan skifta mellan olika instrument och olika storlekar. Det förekommer inte sällan att ”hembyggda” instrument har en felaktig mensur. Lär du dig att spela på ett sådant instrument uppstår problem – garanterat!

Som du ser på skissen är alltså förhållandet mellan hals- och kroppsmensur proportionen två till tre (eller fyra till sex, som jag använt). De mätpunkter som används är:

- högra f-hålets inre markering
- lockets övre kant
- övre delen på greppbrädan.

En bra fiol – vad är det?

Vilka krav ska du ställa på en god fiol? Titta efter följande:

- korrekt mensur
- bra material
- god ton
- riktig funktion
- pålitlig hantverksmässig injustering.

Vill du läsa mer utförligt om hantverksmässig injustering, gå till sidan 10, men några korta kommentarer om de ovanstående fem aspekterna vill jag ge dig.

Känns instrumentet orent i kvinter och skalor och det dessutom är ett ”hemmabygge”, finns det anledning att kontrollera mensuren. Hjälp steg för steg finner du här till vänster.

Med bra material menas att locket är tätvuxet och botten, sarger och hals har tydliga mörkstrålar. Det visar att granen respektive lönnen har god hårdhet, och det är önskvärt för en bra ton. Glöm inte stallet - randigt på baksidan och prickigt på framsidan.

Tonen är ju visserligen mycket individuell, men ett jämnt register över alla strängar är grundläggande. Även en bärande ton. Inga antydningar till vargtoner!

Med funktion menar jag att stämskruvarna är lätta att vrida, även finstämmare. Greppbrädans riktiga form, och översadelns höjd. Se även till att strängarna inte är skadade i lindning, och att de löper fint över stallkant och översadel.

En billig Rolls-Royce

Vem vill inte ha en Rolls-Royce och betala för en Fiat?

Visserligen finns det ingen absolut koppling mellan ett bra instrument och ett högt pris, men sambandet finns där nästan alltid. Med ovansående fem aspekter i minnet och en portion gott omdöme kryddat med en aning skepsis, hoppas jag att ni träffas – du och ditt instrument!